

Петя Александрова

Капан за учители

„Сухи треви“, Турция,
Франция, Германия,
Швеция, 2023 г.,
реж. Нури Джейлан;
„Учителската стая“,
Германия, 2023 г.,
реж. Илкер Чатак

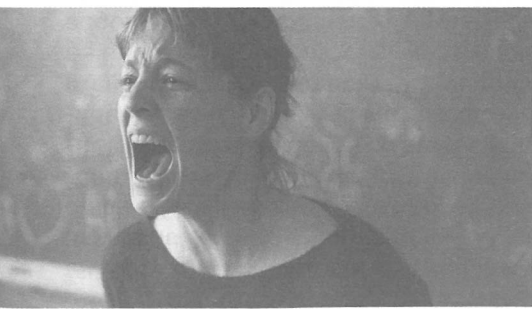


„Сухи треви“, 2023 г., реж. Нури Билге Джейлан

Сред заглавията на София Филм Фест 2024 се оформи тематично ядро, посветено на тревожното възглеждане в сложната и най-вече деструктивна училищна среда. Българският филм „Диада“, реж. Яна Титова, американският „Засегнали“, реж. Александър Пейн, турската копродукция „Сухи треви“, реж. Нури Джейлан, германският „Учителската стая“, реж. Илкер Чатак, разнищват сериозните разминавания между поколенията, изкривените представи за реалността и пагналите бариери на допустимост в човешките взаимоотношения. Да се спрем на последните два филма.

„Сухи треви“ ни запраща в дълбоката провинция, напред студ и бедност, за да засили изолацията и безнадеждността като общо усещане в турското общество. Главният герой Самет е учител по разпределение, който мечтае да се прехвърли в Истанбул. Интелигентен, но и нагменен, чувствителен, но и покварен, той е загубил мотивацията си за работа и се е оплел в отношенията както с колегите, така и с учениците. Двусмислено подкрепя 14-годишната Севим, прави ѝ гребни подаръци и намеци, но заради любовно писмо я превръща във враг. Тя е една Лолита – съблазнява, провокира, измъчва, премълчава, лъже и отчаяно се бунтува срещу

„Учителска стая“, 2023 г., реж. Илкер Чатак



зависимостта си от възрастните. Той е привлечен, употребен, измамен, разочарован – и все пак овластен във функцията си на учител. Двамата с Кенан, негов съквартирант, приятел и колега, са изненадани и възмутени от сексуалните обвинения, отправени от учениците – за зрителите обаче те едва ли са толкова неоснователни. Филмът следи с почти чувствена наслада коварството и предателството между героите: Самет присвоява писмото на Севим, макар да отрича да го е откраднал; не казва на Кенан за поканата от жената, която двамата харесват, за да остане насаме с нея и да я съблазни. Те му отвърщат със същото – Севим донася срещу покровителя си, а Кенан крие собствените си срещи с общата любима. Провинение или донос са достатъчни естествената йерархия да се разклати – вече няма прави и криви нито при децата, нито при учителите им, нито при страничните наблюдатели. Изплисква се мътилката на неудовлетвореността, разочарованието и липсата на перспектива – а единствената активна героиня Нурай (Мерве Диздар. Награда за женска роля в Кан) е физически осакатена и по женски комплексирана. Училището е място на подозрения, интриги, завист, амбиции и гребни сметки – всичко друго, но не и храм на познанието. Училището е капан. То подготвя за живот в немилост и несвобода.

Въпреки далеч по-заможната, по-демократична и цивилизована среда в „Учителската стая“ (номинация за Оскар и спечелена европейска награда LUX) ситуацията в германската образователна институция не е по-различна. Една кражба на пари отключва

противоречията и нередностите в системата – първо е заподозрян ученик от турски произход (защо разполага с голяма сума в брой?), после с не много почтени средства (скрито снимане с камерата на лаптоп) е обвинена служителка. Младата и неопитна учителка Клара се опитва да постъпва правилно – но какво всъщност означава това? Не е важно кой е крадецът (така и няма да го научим), а какви са моралните принципи при взаимоотношенията учител-ученик, учител-родител, учител-учител. Допустимо ли е при кражби да се пребръкват чанти или да се снима тайно? Как подозренията рефлектират върху онези, които са свидетели или участници? Синът, който е ученик в училището, защитава обвинената си майка и като че ли това от човешка гледна точка е най-разбираемата и приемлива позиция – заради презумпцията за невинност, но най-вече заради спонтанната емоционална закрила на близките. Какво е мястото на доверието и солидарността в учителската и в ученическата общност: защо учителите са така уязвими и уязвени (на страната на Клара е само нейният колега, с когото са от полски произход), а учениците се обединяват срещу тях?

Митът за детската невинност отдавна е развенчан (прекрасен пример беше филмът „Ловът“ на Томас Винтерберг) – толкова лесно е да бъдеш набеден в насилие или злоупотреба с малолетни и учителите е този, който се налага да доказва своята невинност. Но в бунта, отчаянието, арогантността, коварството и безсилието учениците не си ли служат със забранените оръжия, получени от възрастните?